

A Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete 2022. évi vándorgyűlése

Budapest, 2022. június 20–22.

A Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) idei vándorgyűlését 2007 után ismét Budapesten rendezte, mivel ez alkalommal tisztújításra is sor került, és azt tapasztaltuk, hogy a tagság nagyobb számban tud megjelenni, ha a közgyűlés jól elérhető, központi helyen van. (Utolsó tisztújításunk ugyanis 2018-ban Kolozsváron volt, a megközelíthetőség tekintetében negatív tapasztalatokkal.) Helyszínnek a Budapest-Esztergomi Főegyházmegeye által nemrég megnyitott D50 Kulturális Központot és Hotelt (az egykori Regnum Marianum kongregációs ház, Damjanich utca 50.) választottuk, amely rendezvényünk számára minden igényt ki tudott elégíteni, bár árai némileg magasabbak, mint azok az iskolai kollégiumok vagy zárandokszállások, ahol az előző években konferenciáinkat tartottuk. Ezért, noha az NKA rekordösszeggel támogatta a konferenciát, a részvételi díjak is valamivel magasabbak voltak.

Az előző években 2012-től 2019-ig a vándorgyűlés közösen zajlott az Egyházi Muzeológusok Egyesületével (EME). Ezt ugyan továbbra is hasznosnak találtuk, mert a közös rendezvény jó lehetőséget nyújt a szakmai tapasztalatcserére és a további együttműködés megalapozására, de az EME tagjai végül úgy döntöttek, hogy a Múzeumok Éjszakája előtti héten nem tudnak részt venni a közös konferencián.

Június 20. hétfő (1. nap)

Intézménylátogatás, istentisztelet és közgyűlés

A vándorgyűlés programja 2022. június 20-án hétfőn az immár szokásos „megnyitó előtti” intézménylátogatással kezdődött az újonnan elkészült Országos Múzeumi Restaurálási és Raktározási Központban (OMRRK, Szabolcs u. 33–35.), ahol Kónya Béla igazgató mutatta meg számunkra az újonnan elkészült intézményt és annak papírrestauráló műhelyét. Számos olyan eszközt és eljárást láthattunk, amely levéltáraink állományvédelmi munkájához is támogatást jelenthet. Újdonságnak hatott például a természetes hatóanyagokkal (pl. kakukkfű) végzett penésztelenítési eljárás. Fölkeresztük az OMRRK-val egy ingatlanon működő Közép-Európai Művészettörténeti Kutatóintézetet (KEMKI) is, amely nem kevés levéltári jellegű anyagot kezel, főként a Szépművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria adattárát, valamint művészghagyatékokat. Itt Tóth Károly osztályvezető kalauzolt minket.

A Szabolcs utcából a vándorgyűlés résztvevői átsétáltak a Damjanich utcába, ahol 16 órától a D50 Központ Esztergom-termében tartott ökumenikus istentisztelet nyitotta

meg a vándorgyűlést. Ezen egyesületünk lelkes tagjai működtek közre: Ósz Előd, kolozsvári levéltáros, református lelkész (bevezető imádság), Varga Lajos, váci katolikus segédpüspök (igehirdetés) és Lackner Pál, evangélikus lelkész, az Evangélikus Országos Gyűjtemény újonnan kinevezett igazgatója. A zenei szolgálatot idén is nagyszerűen és önzetlenül látta el Kertész Botond kollégánk (Evangélikus Országos Múzeum).

Ezután került sor a MELTE közgyűlésére, amely ünnepi eseménnyel kezdődött. A MELTE Intézőbizottsága a tagok javaslatai alapján még 2021 nyarán úgy döntött, hogy Kormos László-díjjal tünteti ki Varga Lajos váci segédpüspököt. A díj átadására azonban csak most nyílt kellően ünnepi alkalom. Ennek során Koltai András elnök ismertette Varga Lajos eddigi életútját, aki a Váci Egyházmegye könyvtárosaként és levéltárosaként, valamint az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ igazgatójaként hosszú időn át példaadó szakmai munkát végzett. Az eseményről és Varga Lajos érdemeiről beszámolt honlapunk, hírt adott róla a Magyar Kurír¹ és a Váci Polgár² is.

A közgyűlés programja tisztújítással folytatódott. A jelölőbizottság nevében Lakatos Andor ismertette a jelöltek listáját, majd szavazás és a tisztségviselők beszámolója következett. Koltai András elnök az egyesület képviselőinek a különféle országos szakmai bizottságokban végzett munkájáról, illetve pályázati projektek állásáról számolt be, Vajk Ádám titkár pedig a tagrevízióról, az alapszabály-revízióról és az egyesület nevében folytatott tárgyalásokról beszélt. Majchrics Tiborné Újteleki Zsuzsanna gazdasági ügyintéző az egyesület 2021. évi pénzügyi beszámolóját terjesztette a közgyűlés elé. Ezután az egyesület tagsága megszavazta a legutóbbi közgyűlésen már megtárgyalt és jogi felülvizsgálaton átesett alapszabálymódosítás-tervezet. Eszerint – többek között – az egyesület neve Magyar Egyházi Levéltárosok Egyesületére változott. Végül sor került a tisztújítás eredményének kihirdetésére.

Az Intézőbizottság tagjai: Koltai András (katolikus), Majchricsné Újteleki Zsuzsanna (görögkatolikus), Vajk Ádám (református), Kovács Eleonóra (evangélikus), valamint (a szavazatok sorrendjében) Dénesi Tamás, Ósz Előd, Karlinszky Balázs, Bernád Rita lettek. (Az utolsó helyen szavazategyenlőség alakult ki.) Az ellenőrző bizottság tagjai újból Nemes Gábor és Világi Dávid lettek.

A megválasztott Intézőbizottság első ülését mindjárt másnap meg is tartotta. Mivel az egyesület addigi tisztségviselői följánlották, hogy az IB egyetértése esetén továbbra is vállalják tisztségüket, az IB újraválasztotta Koltai Andrást elnöknek, Vajk Ádámot titkárnak, Majchrics Tiborné Újteleki Zsuzsannát pedig gazdasági ügyintézőnek. A 7. intézőbizottsági helyen, ahol szavazategyenlőség alakult ki, Bernád Rita visszalépett Karlinszky Balázs javára.

A vándorgyűlés első napja a vacsorával, majd kötetlen beszélgetéssel fejeződött be, amelyet a kitartóbbak egy Damjanich utcai sörözőben zártak le.

¹ Kormos László-díjat kapott Varga Lajos váci segédpüspök, URL: <https://www.magyarKurir.hu/hazai/kormos-laszlo-dijat-kapott-varga-lajos-vaci-segedpuspok>. (A letöltés ideje: 2022. június 30.)

² Koltai András–Szórád Ágnes: Kormos László díj dr. Varga Lajos váci segédpüspöknek. Váci Polgár 2022. 8. sz. 8-9.

Június 21. kedd (2. nap)

Szakmai konferencia

A vándorgyűlés második napján, június 21-én került sor a szakmai konferenciára, amely több témát ölelt föl. Az első szekció Budapest és az egyházi levéltárak kérdését járta körül. *Czenthe Miklós* (Evangelikus Országos Levéltár) az *Evangelikus Országos Levéltár* fővárosi anyagát mutatta be, *Szatmári Judit* pedig a *Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára* helyzetét ismertette, (a közelmúltban bekövetkezett) tűzvész előtt és tűzvész után. Ezután került sor – az eredeti programtól némileg eltérően – *Tóth Tamás* (a Magyar Katolikus Püspökkari Konferencia titkára) rövid előadására, amelyet Koltai Andrással való beszélgetés követett. Ennek során a *Püspökkari Konferencia feladatairól*, hatásköréről, valamint irattárának helyzetéről volt szó.

A következő, „Az egyházi levéltárak mindennapjaiból” című szekciót *Németh Ágnes* előadása nyitotta meg, aki *Budapest Főváros Levéltára iskolai gyűjtőterületi munkáját* mutatta be, amely az egyházi levéltárak számára is tanulságot hordoz. Beszült a jogszabályi háttérrel (levéltári törvény, iratkezelés, névhasználatról szóló rendeletek), az oktatási-nevelési intézmények típusairól, számáról, az irattípusokról, értékelésükről és a problémákról (kényszerselejtezés, megszűnt intézmények, fenntartóváltások).³ Az utóbbi kérdés az egyháziakat is közvetlenül érinti. Őt követte *Osváth Zsolt* előadása, aki az Északpesti Református Egyházmegye gyűjteményi referenseként tartott előadást *Református gyűjteményi értéktár: Az északpesti példa* címmel. Beszült a református értéktárak készítésének az 1950-es évekre visszanyúló múltjáról, amelyet 1980-ban a Zsinati Tanács is határozatban támogatott. Az 1990-es évek óta a Magyar Református Egyház javainak tára sorozatban számos kötet jelent meg a kárpátaljai, szlovákiai, erdélyi és magyarországi gyülekezetek felszerelési tárgyiról, könyveiről és iratairól. Ismertette az északpesti egyházmegye korábbi felméréseit, és a 2020-ban hozott határozat alapján készült újabb gyűjteményi értékleltárakat.

Peller Tamás arról az állományvédelmi tanácsadó munkáról beszélt, amelyet 2021-2022-ben a Nemzeti Művelődési Intézetől a MELTE számára adott pályázati támogatásnak köszönhetően végezhettek *Orosz Katalinnal* együtt. Ennek során hét levéltár számára véleményeztek restaurálási munkaterveket, raktárakat és tervezett raktáráépítési beruházásokat, s minden esetben írásos szakvéleményt készítettek. Az előadás ezek alapján tanácsokat is adott az épületek és raktárak elhelyezéséről.

Szorosan, de sajátos szempontból kapcsolódott az állományvédelemhez a következő előadás is, amelyben *Bernád Rita* a *Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár levéltárpedagógiai munkáját* mutatta be. Ez tulajdonképpen azért indult 2016-ban, hogy a levéltárat közelebb vigye saját gyermekeinek osztálytársaikhoz. Ebből a „szájhagyománynak”

³ A témáról korábban e lapban: Koltai Gábor, A fővárosi oktatási-nevelési szervek maradandó értékű iratainak feltárása és gyűjtése I. Levéltári Szemle 2020. 4. sz. 31–51. (E közlemény folytatásaként átvételi, gyűjtési tapasztalatokat összegző tanulmány van előkészületben, amely a Levéltári Szemle 2022. évi 4. számában fog megjelenni. A szerk.)

köszönhetően az lett, hogy más osztályok is fölkeresték a székelyföldi gyűjtőlevéltárakat, főként az „Iskola másként” alternatív tanhét időszakában. 2022 márciusától a foglalkozások és táborok hivatalosan is bekerültek a levéltár szolgáltatásai közé. Ezek keretében a gyerekek nemcsak megnézhetik a raktár felszerelését, az érdekesebb iratokat, köteteket és a restaurátorműhelyt, hanem készíthetnek pecsétes oklevelet, borítékot, dobozt, kulcstartót, gyakorolhatják a gótikus írást, önhetnek pecsétet és papírt, használhatnak írógépet(!), és kipróbálhatják a műhely tisztítóeszközeit.

A konferencia délelőtti részét két rövid előadás zárta. *Koltai András* a megújult *matricula.hu e-kutatási honlap* számára készülő (azóta el is készült) *plébánia- és településtörténeti adatbázist* mutatta be, *Vajk Ádám*, a MELTE titkára pedig *az egyházi kulturális területen dolgozók 2022. évi bérfejlesztésének tapasztalatairól* számolt be. Ennek során nyilvánossá vált, hogy az egyes fenntartók az általuk kapott közgyűjteményi támogatás mekkora részét költik bérekre. Ez a katolikus egyház levéltárainál átlagosan 60% körül van, de vannak kirívó példák, ahol jóval kevesebbet költenek alkalmazottaikra, és van ahol ez az arány 100% fölött (tehát a támogatásból a levéltár nem lenne fenntartható).

Ebéd után szakmai kerekasztal következett aktuális kérdésekről, amelyen vendégünk volt Szabó Csaba a Magyar Nemzeti Levéltár főigazgatója, Bényei Balázs, a Kulturális és Innovációs Minisztérium levéltári referense és Vajda Tamás, a Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség elnöke. A beszélgetés témái között helyet kaptak az egyházi iskolák (és más intézmények) iratkezelésében várható változások (amelyek ellenőrzése a jövőben az egyházi levéltárakra hárulhat) és a közalkalmazotti bértábla megszűnésének tapasztalatai. A jelenlevők megállapították, hogy a váltás az MNL tagintézményeinél a vártnál kisebb változást okozott, az egyetemi levéltárakban pedig a modellváltás miatt amúgy is új helyzet állt elő (és általában béremelést hozott). Szabó Csaba beszámolt az MNL tervezett óbudai építkezéséről és más tervekről.

A konferencia délutáni „hivatalos” programja két újabb levéltár bemutatkozó előadásával zárult. *Bognár Krisztina* a *Veritas Történetkutató Intézet és Levéltár* munkájáról számolt be, amely egyelőre elősorban az Igazságügyi Hivatal kárpótlási iratait kezeli. *Sági György* a *Magyarországi Szerzetesi Konferenciák Levéltára* (MSZKL) létrejöttéről számolt be. Bemutatta az 1989-től működő különféle szerzetesi konferenciák és irodák történetét, és ezek iratait, amelyet személyesen rendezett 2019 és 2021 között, és amelyek a Piarista Levéltár raktárában kaptak elhelyezést. A levéltár másik „lábát” azok a szerzetesi levéltári anyagok jelentik, amelyeket egy kétéves projekt keretében 2020–2022 között Koltai András és Sági György rendeztek, illetve más egyházi levéltárak közreműködésével digitalizáltak. A munka elvégzése után a rendezett levéltár anyagok részben a szerzetesrendek őrzésében maradtak, részben egyházmegyei levéltárakba kerültek, részben pedig az MSZKL iratai között, a szerzetesi konferenciák mellett kaptak elhelyezést. A teljes anyag segédlete azonban megtalálható az Arca-ban és az Elektronikus Levéltári Portálon.⁴

⁴ <https://arca.melte.hu/index.php/magyarorszagi-szerzeteselojarok-konferencianak-leveltara>. (A megtekintés dátuma: 2022. szeptember 20.)

A vándorgyűlés késő délutáni programja egy kevésbé ismert budapesti egyházi levéltár meglátogatása lett volna, de időegyeztetési okokból nem valósult meg. Helyette a résztvevők a *Néprajzi Múzeumnak* a konferencia helyszínével szomszédos új épületét látogatták meg, majd sor került egy utolsó „szórakoztató” jellegű előadásra, amelyet *Szekér Barnabás* tartott *A Damjanich utcai akácfa* címmel, konferenciánk színhelyének, *a Damjanich utca 50. számú háznak és a Regnum Marianumnak történetéről*. A cím magától Prohászka Ottokártól származik, ami jelzi az 1901-ben ide költözött ifúsági központ jelentőségét. Megtudtuk, hogy tevékenykedtek itt a regnumi atyák, a cserkészek, milyen volt a múltban az épület, a kápolna és az udvar, ahol egy időben a fiúk Majláth püspök sírja fölött lábteniszeztek, és hogyan államosították az épületet 1951-ben. A programot a vacsora után kötetlen beszélgetés zárta a városligeti Magyar Zene Háza bisztrójában.

Június 22. szerda (3. nap)

Szakmai séta

A vándorgyűlés harmadik napjának programja szakmai jellegű sétával telt a pesti Belvárosban, ahol annak kevésbé ismert közgyűjteményeivel és egyházi intézményeivel ismerkedtünk. Először az átalakítás alatt álló *Petőfi Irodalmi Múzeumot* látogattuk meg, *Peller Tamás* műtárgyvédelmi és digitalizálási főosztályvezető jóvoltából. Célunk ugyanis nem a kiállítótermek voltak, hanem a könyvtár, amelynek dísztermét egykor a Károlyi család építtette és használta ugyanerre a célra, valamint a kéziratár feldolgozóműhelye és raktárai. A különleges és levéltári szakmai szempontból is igen tanulságos bemutatás után átsétáltunk az Egyetem tér túlsó oldalára, ahol *Diós István* fogadott minket a *Központi Szeminárium Pálos Könyvtárában*. Az épület legfelső emeletén elhelyezett barokk könyvtárterem szintén különlegesség, amelyhez hasonló Magyarországon nem sok van. Anyaga azonban kevésbé különleges, mivel az ott őrzött könyvek a pálos rend 1786. évi feloszlata után szétszóródtak, s jelenleg az Egyetemi Könyvtártól kapott duplumokat őrzik. A séta ezt követően a *Belvárosi plébániatemplomban* folytatódott, ahol az elmúlt évek felújítása után nemcsak a római kori parancsnoki épület és középkori freskótöredékek tekinthetők meg, hanem a torony és az altemplom is látogathatóvá vált. A fáradt, de kitartó levéltárosok végül a piarista székházban kaphattak némi frissítőt, ahol elérkezett a búcsú pillanata is.

Összességében a MELTE idei konferenciája némileg eltért a korábban szokásostól. Mivel a résztvevők nagyjából fele nem kért szállást a konferencia helyszínén, a megszokott családias jelleg is halványabban érvényesült. Ezzel együtt tanulságokban gazdag és jó hangulatú vándorgyűlést zárhattunk, amelyet a tapasztalatok fölhasználásával jövőre még jobb követhet Kecskeméten.

Koltai András